

GOOD WILL AND ABUSE FROM THE PERSPECTIVE OF THE NEW CIVIL CODE

Lacrima Bianca Luntraru, PhD Candidate, Lawyer, Târgu-Mureş

Abstract: Dispozițiile Noului Cod civil¹, care a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011 au declanșat dezbateri în doctrina juridică din perspectiva armonizării normei juridice cu realitățile societății moderne. Tema bunei credințe și a abuzului de drept este mai actuală ca oricând în condițiile amplificării și diversificării raporturilor juridice delictuale și contractuale, cu implicații majore în domeniul răspunderii civile. Prezentul studiu își propune o analiză teoretică a articolelor 14 și 15 din Codul civil, pentru a surprinde elementele novatoare ale textului legal, în demersul constructiv al perfecționării cadrului legislativ și unificării jurisprudenței.

Keywords: Civil code, good will, law abuse, civil responsibility.

Dreptul civil, ca ramură fundamentală a dreptului nostru privat, este guvernat de anumite reguli de aplicabilitate generală, cum sunt cele privind ocrotirea proprietății, egalității cetățenilor în fața legii civile, garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile, îmbinarea armonioasă a intereselor personale cu cele generale. Alături de acestea s-au conturat unele idei călăuzitoare privind anumite instituții ale dreptului civil, printre care și cel al *bunei credințe*.²

Potrivit art.14 din Noul Cod civil **persoanele fizice și persoanele juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri. (2) Buna-credință se prezumă până la proba contrară.**

1. Buna credință-reglementare legală.

Prevederile art. 14 din Titlul preliminar al noului Cod civil sunt consacrate instituirii unui principiu care guvernează cele mai importante instituții ale dreptului civil, buna credință. În esență, sunt reiterate prevederile art.57 din Constituția României potrivit cărora cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să își exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți.

În cuprinsul codului, se fac referiri la buna-credință în materia dobândirii dreptului de proprietate prin posesia cu bună credință (art.937) și în cea a răspunderii civile(art.1349).

2. Buna și reaua credință.

Criteriile care stau la baza evaluării bunei credințe a unei persoane sunt regulile stabilite de-a lungul timpului de ordinea publică și bunele moravuri. Sub acest aspect, buna credință reprezintă „*etalonul*” *moral și juridic* al comportamentului unui bun cetățean în societate care „*nu aduce atingere prin acțiunile și inacțiunile sale, drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane*”(art.1349 alin.1).

În ipoteza în care acesta încalcă obligația generală de prudență și diligență, stabilită prin norma juridică generală sau regulile instituite în societate, conduita sa este apreciată ca

¹ Codul civil a fost adoptat prin Legea nr.287/2009 publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.511/24 iulie 2009 și a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, în baza prevederilor Legii nr.71/2011 publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I. Redactarea proiectului acestui cod a început încă în anul 1997, fiind valorificate mai multe surse de inspirație: Codul civil francez, astfel cum a fost modificat la 23 iunie 2006, Codul civil din Quebec, Codul civil italian, Codul civil elvețian și Codul elvețian al obligațiilor. În același timp au fost introduse și o serie de prevederi din Principiile *Unidroit* și Principiile *Dreptului European al Contractelor*.

² G. Boroi, „*Drept civil. Parte generală. Persoanele*”, Editura Hamangiu, București, 2008, p.7.

fiind „ilicită”, fiind antrenată răspunderea sa pentru prejudiciile produse. Evaluarea se raportează la modelul abstract al „normalității” conduitei individului în societate.

Buna-credință, alături de loialitatea, onestitate, respectul față de altul reprezintă valorile morale care guvernează raporturile juridice, asigurând echilibrul și pacea socială. Sub acest aspect, legea protejează buna credință împotriva efectelor distructive, prejudiciabile, urmărind să consolideze drepturile astfel dobândite. În același timp, legea sancționează reaua-credință, instituind reguli severe împotriva celor care urmăresc să își realizeze anumite interese acționând în acest mod.

Data fiind importanța sa deosebită, *buna credință se prezumă*, ceea ce înseamnă că a susține contrariul, respectiv *reaua credință în exercitarea drepturilor*, trebuie să se bazeze pe dovezi concludente și pertinente. Nu este suficientă doar afirmarea unei asemenea conduite, în condițiile în care, *de facto*, se prezumă că subiectele raportului juridic sunt de bună credință.

3. *Buna credință-valoare etico-morală și juridică.*

Analizând factorii intelectual și volitiv din structura culpei, ca element al răspunderii civile, se poate face o paralelă între buna și reaua credință, pentru a sublinia specificul procesului psihologic de cunoaștere și conștientizare a caracterului etico-moral, juridic sau social al faptei și consecințelor acesteia, pe de o parte, și libertatea deliberării și deciziei, subordonată scopului urmărit, licit sau ilicit, pe de altă parte.

Cicero definea plastic buna-credință ca fiind „*sinceritate în cuvinte (veritas) și fidelitate (constantia) în angajamente*”³. Buna-credință presupune conformitatea dintre gândire și expresiile ce o traduc, dintre faptul psihologic exprimat și scopul urmărit.

În doctrina noastră contemporană⁴, buna-credință este evaluată ca un principiu general menit să guverneze toate raporturile juridice, indiferent de izvoarele și de natura lor. În aceste sens, „executarea cu bună-credință a obligațiilor înseamnă respectarea a două obligații: obligația de loialitate și obligația de cooperare sau de colaborare”. Mai mult decât atât, buna-credință înglobează: conformitatea dintre gândire și expresiile ce o traduc, respectiv dintre faptul psihologic exprimat și scopul urmărit.

Întrunirea celor două conformități presupune realizarea nobilului deziderat, cel definit ca fiind „*conștiința datoriei*”⁵. Fundamentul moral al bunei-credințe îl constituie *onestitatea*, reprezentând adaptarea vieții individuale la normele morale ale societății. Aceasta presupune ca procesul psihologic de conștiință să se circumscrie valorilor morale instituite, subordonând manifestările exterioare regulilor de conduită conforme cu ordinea de drept instituită. Valorile morale componente ale onestității sunt: loialitatea, prudența și cumpătarea.

Asemeni moralei și eticii, dreptul, parte componentă a conștiinței sociale, reglementează conduita oamenilor în societate, antrenând forța coercitivă a statului pentru ocrotirea celor mai importante valori sociale.

Procesul psihologic de cunoaștere, selectare și deliberare este rezultatul unui complex de fapte psihologice, care se finalizează prin luarea unei decizii. Faptul psihologic a fost definit ca fiind „*un moment al vieții conștiente pe care atenția noastră îl izolează, fiind important pentru noi, în anumite împrejurări date*”⁶. În ansamblul lor, faptele psihologice alcătuiesc conștiința omului, în centrul căreia se află acele fapte care constituie obiectivele propuse, care implică contribuția autorului în selectarea, din multitudinea variantelor existente, a celei optime scopului propus⁷.

³ *Marcus Tullius Cicero, De officiis*, apud D. Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 193.

⁴ *L. Pop, Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. I. Regimul juridic general*, Editura C.H.Beck, București, 2006, p. 45.

⁵ *D. Gherasim, op. cit.*, p. 9.

⁶ Roustan, „*Leçons des Philosophie*”, vol. I, 1934, p. 124, apud D. Gherasim, *op. cit.*, p. 7.

⁷ *D. Gherasim, op. cit.*, p. 31.

Buna-credință se fundamentează pe cele patru virtuți ale onestității: loialitatea, prudența, ordinea și temperanța, care sunt concretizate, în plan juridic, în intenție dreaptă, diligență, liceitate și abținere de la încălcarea normelor morale și juridice. În opoziție, reaua-credință se întemeiază pe intenție răufăcătoare, imprudență, ilicite, care caracterizează non-valorile neonestității.

Morala socială impune o atitudine generală de respect față de toți membrii societății. Intenția de vătămare a drepturilor subiective sau a intereselor legitime ale altor persoane constituie o faptă delictuală care atrage răspunderea civilă a făptuitorului. De asemenea, exercitarea abuzivă a drepturilor și cauzarea unor prejudicii altor persoane constituie o faptă ilicită, pentru care poate fi stabilită obligația de despăgubire a victimei.

Art.15. Niciun drept nu poate fi exercitat în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe.

Până în prezent, în legislația noastră, ca de altfel și în alte legislații, instituția abuzului de drept nu a avut o reglementare de sine stătătoare, fiind interpretată din perspectiva aplicării unor principii privind modul de exercitare a drepturilor subiective. Textul noului cod instituie obligația generală privind exercitarea drepturilor subiective cu bună credință, corespunzător scopului în vederea căruia a fost recunoscut prin norma juridică. În formularea acestor reguli legiuitorul a ales varianta exprimării negative, cu toate că, în aprecierea mea, ar fi fost mult mai clar dacă ar fi fost formulată astfel:

„Drepturile subiective trebuie exercitate numai cu bună credință, potrivit scopului economic și social în vederea căruia au fost recunoscute legal și în limitele lor materiale și juridice. Încălcarea acestor principii constituie un abuz de drept și poate angaja răspunderea pentru prejudiciile cauzate altor persoane”.

În literatura noastră juridică⁸ s-a stabilit că orice abuz de drept presupune două elemente constitutive:

- un *element subiectiv* constând în exercitarea cu rea credință a dreptului subiectiv civil,

- un *element obiectiv* care constă în deturnarea dreptului subiectiv de la scopul pentru care a fost recunoscut, de la finalitatea sa legală, faptul săvârșit intrând în sfera ilicitului civil.

În delimitarea elementelor distinctive ale abuzului unui drept, în literatura juridică franceză⁹ s-au conturat două opinii. Unii autori au apreciat ca fiind necesară stabilirea unor *criterii subiective* pe baza cărora, de la caz la caz, să fie evaluată conduita abuzivă, intenționată sau imprudentă în exercițiul drepturilor, de natură a aduce atingere drepturilor altor persoane. Alți autori au propus stabilirea unor *criterii obiective*, privind funcțiile sociale ale drepturilor subiective, având în vedere scopul recunoașterii lor în societate. Astfel, sunt considerate a fi „abuzive” actele considerate a fi „anormale” prin elementele și rezultatele obținute.

În esență, pentru a invoca abuzul de drept trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- să existe un drept subiectiv ale cărui limite externe să fie recunoscute legal;
- autorul abuzului să fie titularul acestui drept subiectiv și să fie capabil să îl exercite;
- dreptul să fie dirijat spre un alt scop decât cel stabilit legal;
- dreptul subiectiv să fie, astfel, exercitat cu rea credință.

Abuzul de drept nu conferă făptuitorului dreptul de a fi protejat prin concursul forței coercitive a statului în exercitarea lui. Mai mult decât atât, în cazul producerii de prejudicii altor persoane poate fi angajată răspunderea făptuitorului pe temeiul răspunderii civile

⁸ G.Boroi, „*Drept civil. Parte generală. Persoanele*”, Editura Hamangiu, București, 2008, p.89.

⁹ Fr.Terré, Ph.Simler, Y.Lequette, „*Droit civil, Les obligations*”, editia a 9-a, Ed.Dalloz Paris, 2005, p.723.

delictuale. Abuzul de drept este considerat a fi un ilicit civil, de natură să atragă obligația de reparare a prejudiciilor.